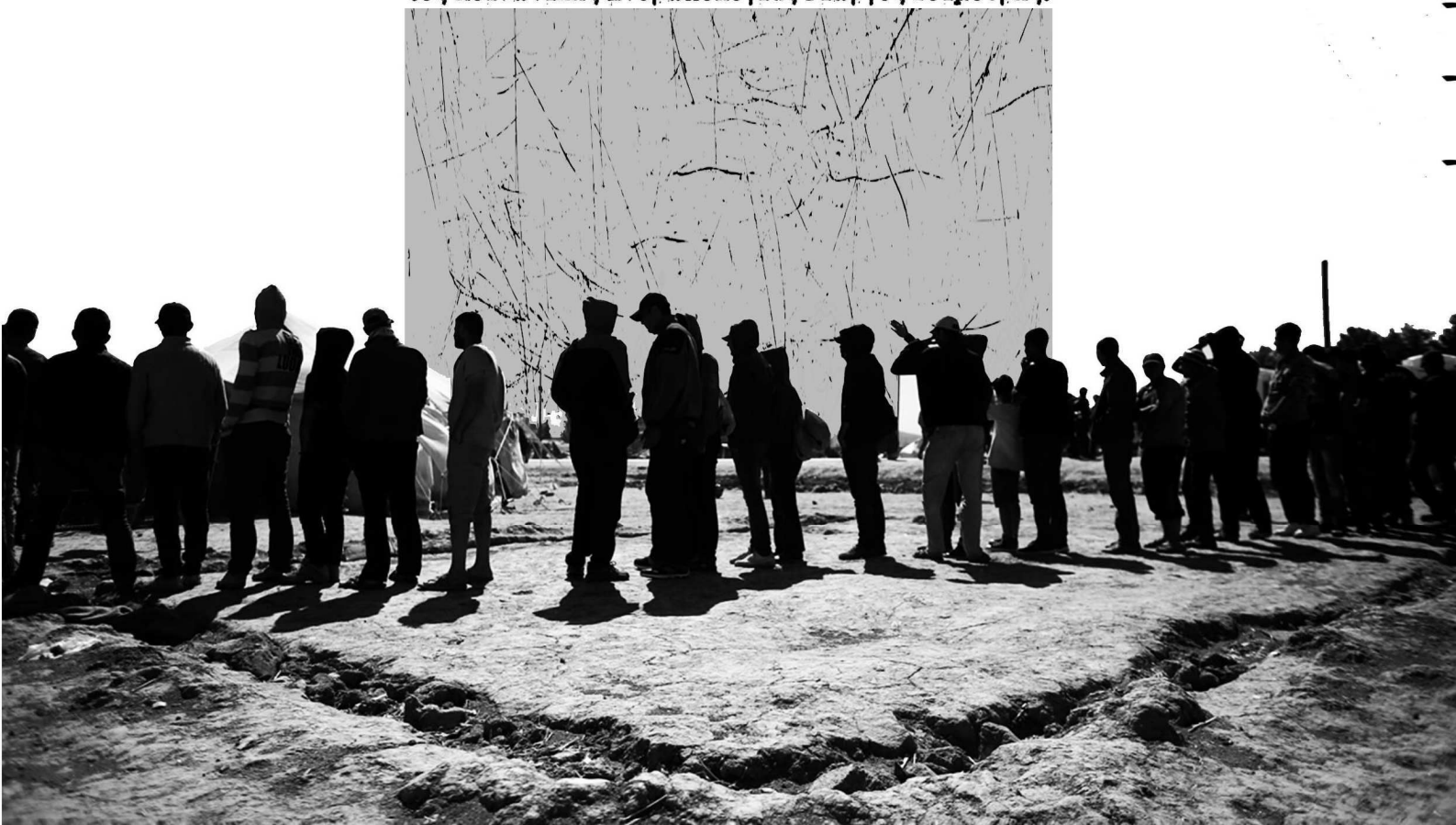

Ο «ανθρωπισμός» των ΜΚΟ, αναγκαίο συμπλήρωμα της βίας των μπάτσων

Το παρακάτω κείμενο γράφτηκε με αφορμή την πρόσκληση στις 25/5 στο Πάντειο στελέχους της ΜΚΟ Praxis, ως ομιλήτριας στα πλαίσια του σεμιναρίου «Ζωές υπό διωγμό: Η προσφυγική κρίση στην Ελλάδα του 2015», που διοργανώνει ο καθηγητής του τμήματος Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Γιώργος Τσιμουρής.

Με την αύξηση των μεταναστευτικών μετακινήσεων μέσα στο 2015, μία σειρά από όρους κατέκλυσαν το μιντιακό/κρατικό λόγο, στην προσπάθεια υποτίθεται να αποδοθεί «τι βιώνει η ελληνική κοινωνία». Ένας εξ'αυτών, τον οποίο συναντάμε και στον τίτλο του σεμιναρίου του Γ.Τσιμουρή, είναι η λεγόμενη «προσφυγική κρίση», μία φράση ενδεικτική για το πως αντιμετωπίστηκαν οι μετανάστες/τριες στα πλαίσια αυτού του λόγου. Στα πρόσωπα τους (και παρά τις περισσότερο ή λιγότερο προσχηματικές «ευαισθησίες για τους κατατρεγμένους»), όλοι είδαν ένα επίμονο πρόβλημα, είτε μας είπαν ότι «ο ελληνικός λαός έδειξε ανθρωπιά και αλληλεγγύη, αλλά δε μπορεί να σηκώσει μόνος του το βάρος» είτε μίλησαν για «εθνικούς κινδύνους και ισλαμοποίηση της Ευρώπης». Για τη διαχείριση και την αξιοποίηση αυτού του «προβλήματος-κρίσης» το κράτος και τα αφεντικά επιστράτευσαν και σταδιακά επέκτειναν τις κλασικές κατασταλτικές πρακτικές (νέα στρατόπεδα συγκέντρωσης, περιπολίες λιμενόματσων-Frontex-NATO στο Αιγαίο, επαναπροωθήσεις κλπ.), αλλά έφεραν ίσως περισσότερο από ποτέ στο επίκεντρο και «ανθρωπιστικές» ρητορικές/πολιτικές (σιγοντάρισμα και ανάδειξη της «ανθρωπιστικής κρίσης», άνοιγμα κέντρων «φιλοξενίας», φιλανθρωπία κλπ.). Κομβικό ρόλο εδώ παίζει και ο κρατικός διαχωρισμός ανάμεσα σε «πρόσφυγες» και «μετανάστες», δύο όροι που ανοίγουν και κλείνουν κατά το δοκούν, ώστε να δικαιολογηθεί το διαφορετικό είδος διαχείρισης που επιφυλάσσεται σε κάθε (εθνοτική ή άλλη) κατηγορία μεταναστών-ών στην εκάστοτε φάση.

Παρά τις όποιες όμως μεταβολές υφίσταται η διαχείριση των μεταναστών-τριών από το ελληνικό κράτος ανάλογα με τη συγκυρία, υπάρχουν και αρκετά στοιχεία που βλέπουμε να αναδεικνύονται σε οργανικά κομμάτια της. Τέτοιο στοιχείο θεωρούμε και την εμπλοκή των ΜΚΟ (μη κυβερνητικών οργανώσεων). Τι είναι όμως οι ΜΚΟ; Οι ίδιες παρουσιάζονται ως οργανώσεις που δεν ελέγχονται από το κράτος και δε λειτουργούν με σκοπό το κέρδος, αλλά διαπνέονται από αισθήματα προσφοράς, αλληλεγγύης και ανθρωπιάς, με αποδέκτες κατά κανόνα τις λεγόμενες «ευπαθείς κοινωνικές ομάδες» (μετανάστες-τριες, άστεγες-οι, τοξικοεξαρτημένοι-ες, θύματα διακρίσεων κλπ.). Στη βάση αυτού του αισθήματος «κοινωνικής προσφοράς», έρχονται να παρουσιάσουν και ένα νέο πρότυπο «ενεργού πολίτη», αυτό του εθελοντή: είναι αυτός και αυτή που με αυταπάρνηση θα αφιερώσει ένα υπολογίσιμο κομμάτι του ελεύθερου χρόνου του/της, και μάλιστα αμμισθί, στο πόστο που θα του αναθέσει η ΜΚΟ.

Κι αν τα παραπάνω φαντάζουν κάπως γενικά, νομίζουμε πως αποδίδουν σε αδρές γραμμές την εικόνα που κάθε ΜΚΟ θέλει να προβάλλει προς τα έξω. Ας δουμε όμως κατά πόσο αυτή η εικόνα ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, έχοντας το βλέμμα μας στραμμένο κατά κύριο λόγο σε αυτό που είπαμε εξ'αρχής, στη συμβολή δηλαδή των ΜΚΟ στη διαχείριση των μεταναστών/τριών από το ελληνικό κράτος.

Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, είναι σαφές ότι παρά τη διοικητική αυτοτέλεια των ΜΚΟ, το κράτος είναι που τους υποδεικνύει άμεσα ή έμμεσα πεδία δράσης, καθιστώντας τες μάλιστα σε πάρα πολλές περιπτώσεις και επίσημα συνδιαχειρίστριες του εκάστοτε ζητήματος. Από την άλλη, κατευθύνει προς αυτές τεράστια κονδύλια, προερχόμενα είτε από τον κρατικό προϋπολογισμό είτε από ευρωπαϊκά προγράμματα κλπ., που σε μεγάλο βαθμό καταλήγουν στις τσέπες των «φιλεύσπλαχνων» αφεντικών των Μ.Κ.Ο¹. Αν και μέσα σε όλη αυτή τη διαδικασία έχουν εμφανιστεί άπειρα παρατράγουδα π.χ ΜΚΟ-φαντάσματα με τεράστιες επιχορηγήσεις, «αθέμιτος» ανταγωνισμός μεταξύ ΜΚΟ κλπ, αυτή δεν είναι για εμάς η κύρια αιχμή εναντίον των ΜΚΟ, ούτε αμφισβητούμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις πράγματι εξυπηρετούν ανάγκες.

¹Οι τρόποι κερδοφορίας των αφεντικών είναι όπως πάντα ποικίλοι και ευφάνταστοι. Τόσο το ίδιο το υπουργείο όσο και οι διάφορες ΜΚΟ έχουν καθυστερήσει σε κάποιες περιπτώσεις για μήνες το μισθό των εργαζομένων, προκειμένου το όποιο ποσό να παραμείνει στη τράπεζα και να αυξηθεί μέσω των επιτοκίων. Έχουμε βάσιμες υποψίες ότι αυτό το επιτόκιο μόνο στους εργαζόμενους δε καταλήγει! Από την άλλη, είναι ευρέως γνωστό ότι όταν κάποιος ιδιώτης κάνει δωρεά ένα ευκαταφρόνητο ποσό για το "κοινό όφελος", παίρνει σαν μπόνους μια φοροαπαλλαγή.

Αυτό που θεωρούμε κρίσιμο να τονιστεί είναι ότι αυτές οι ανάγκες και τα αντίστοιχα κενά που καλύπτουν (όσο καλύπτουν) οι ΜΚΟ, δεν προκύπτουν κατά βάση από την «έλλειψη οργάνωσης» και τις «αδυναμίες» του κράτους. Αντίθετα, προκύπτουν από την κρατικά οργανωμένη μεταφορά σημαντικών κομματιών της κρατικής πρόνοιας στη δικαιοδοσία θεσμών όπως οι ΜΚΟ, μια διαδικασία που συμβαίνει εδώ και δεκαετίες διεθνώς και προσφέρει σημαντικά υλικά και κυρίως ιδεολογικά οφέλη στα αφεντικά. Κι αυτό γιατί συντελεί στην ακόμα μεγαλύτερη υποτίμηση των εργατικών αναγκών και προσδοκιών, αφού η «υποχρέωση του κράτους πρόνοιας να παρέχει τα στοιχειώδη» αντικαθίσταται από την ευγνωμοσύνη για τη φιλάνθρωπη ΜΚΟ «που κάνει ό,τι μπορεί παρά τις αντιξοότητες».

Στην περίπτωση των μεταναστριών και των μεταναστών, πιο συγκεκριμένα, πάρα πολλές ΜΚΟ έχουν ίσως βρει την πιο κερδοφόρα μπίτζα τους. Πέρα από όσα θίξαμε προηγουμένως, στην προκειμένη ο ρόλος τους συνίσταται ακόμα πιο ξεκάθαρα στο να συμπληρώνουν τον έλεγχο και την υποτίμηση που τα αφεντικά και το κράτος επιβάλλουν πάνω στις ζωές των μεταναστών/τριών με ψηφίδες «ανθρωπισμού και ευαισθησίας». Μια πολύτιμη συμβολή (ιδίως σε καιρούς «αριστερού ανθρωπισμού») για την υλοποίηση του συνολικού σχεδίου με τις λιγότερες απώλειες για τους εμπνευστές του. Για αυτούς τους λόγους άλλωστε, το κράτος τις αντιμετωπίζει ως «αρωγούς στις προσπάθειές του» και τις χρηματοδοτεί, ενώ αντίθετα βλέπει ως αντίπαλο και συχνά προσπαθεί να καταστείλει (αν δεν καταφέρει να αφομοιώσει) αυτοοργανωμένα εγχειρήματα υποστήριξης των μεταναστών και των αγώνων τους που έρχονται σε σύγκρουση με τις κρατικές επιδιώξεις.

² Θεωρούμε πάντως σημαντικό να αναφερθεί, ότι μετά από συνεχείς αγώνες η μετανάστρια Sanaa Taleb κατάφερε πράγματι να απελευθερωθεί. Μαίνεται παρ' όλα αυτά η απόφαση του δικαστηρίου για την απαλλαγή της απ' τις κατηγορίες και τη μη απέλαση της στις 31/5.

Ας δούμε όμως και ένα πρόσφατο παράδειγμα, σχετικό με τα παραπάνω και ενδεικτικό για το πώς μια ΜΚΟ όπως η Praksis, αντιλαμβάνεται την αλληλεγγύη στους/στις μετανάστες/τριες: Στις 13/4 οι φυλακισμένες μετανάστριες στο κέντρο κράτησης ελληνικού ξεκίνησαν απεργία πείνας με αίτημα την απελευθέρωση τους, μία απεργία πείνας που έληξε πέντε μέρες αργότερα. Κατά τη διάρκεια αυτών των πέντε ημερών, ήρθαν αντιμέτωπες με τις πιέσεις και τον εκφοβισμό των μπάτσων (κλειδώμα των κελιών τους τη νύχτα, απαγόρευση παραλαβής αντικειμένων από τα επισκεπτήρια κ.α.), μία τακτική όμως που δεν επέφερε το επιθυμητό για αυτούς αποτέλεσμα, καθώς αρκετές μετανάστριες συνέχισαν. Τη δεύτερα 18/4, ημέρα λήξης της απεργίας πείνας, τις επισκέφτηκαν δικηγόροι της Praksis που προσπάθησαν να κατευνάσουν κάθε αγωνιστική διάθεση, λέγοντάς τους πως μέσα στο εξάμηνο θα είναι ελεύθερες. Κάτι που για τις περισσότερες έχει διαψεύσει και συνεχίζει να διαψεύδει ή ίδια ή πραγματικότητα, δεδομένων των συνεχών παρατάσεων της κράτησής τους². Να λοιπόν τι θα πει στρατόπεδο συγκέντρωσης με «ανθρώπινο πρόσωπο»!

Η εικόνα «αλληλεγγύης και φιλανθρωπίας» καταρρίπτεται βέβαια και από το καθεστώς εργασίας που επικρατεί στο εσωτερικό των ΜΚΟ. Κατ'αρχήν, για εμάς ο εθελοντισμός δεν είναι ένας τρόπος «για να σώσουμε τις ψυχές μας», όπως μας λένε, αλλά μεταφράζεται πολύ απλά σε τζάμπα εργασία. Άλλο ένα κόλπο δηλαδή που έχουν εφεύρει τα αφεντικά για να υποτιμήσουν την εργασία μας, εξασφαλίζοντας μάλιστα την ενθουσιώδη συγκατάθεσή μας, αφού "είμαστε εθελόντριες-ες και όχι κανονικές-οι εργαζόμενες-οι".

Αλλά και πολλοί/ες από όσους υπογράφουν μια σύμβαση εργασίας, δε θα μπορούσαμε να πούμε ότι βρίσκονται σε καλύτερη μοίρα. Η πλειονότητα των συμβάσεων είναι συμβάσεις έργου (TEBE), δηλαδή οι εργαζόμενοι προσλαμβάνονται ως αυτοαπασχολούμενοι. Στην ουσία αυτό σημαίνει ότι δε δικαιούνται δώρα, αργίες, αποζημίωση σε περίπτωση απόλυσης, έχουν λιγότερα ρεπό και δε πληρώνονται τις υπερωρίες. Το ακόμη πιο εξωφρενικό είναι ότι η πληρωμή των εργαζομένων διεξάγεται κατά κανόνα με βάση τις χρηματοροές, κάτι που χρησιμοποιείται βέβαια πάρα πολλές φορές και ως δικαιολογία για τις τεράστιες καθυστερήσεις στην καταβολή των μισθών. Επίσης, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου ο εργαζόμενος δεν έχει σταθερό πεδίο εργασίας, δηλαδή η ΜΚΟ μπορεί να τον στέλνει κάθε φορά και σε διαφορετικό μέρος. Το γεγονός μάλιστα ότι οι περισσότερες συμβάσεις εργασίας είναι ολιγόμηνες δυσκολεύει τη συσπείρωση των εργαζομένων και διευκολύνει τις διάφορες ΜΚΟ να μη ξαναπροσλάβουν όσους τυχόν εργαζόμενους αγωνίζονται. Κι αν αυτό ονομάζεται εργοδοτική τρομοκρατία, το γεγονός ότι σε φωνάζουν "συνεργάτη" και όχι υπάλληλο/εργαζόμενο, εμείς το ονομάζουμε εργοδοτική ειρωνεία.

Τα παραπάνω αποτελούν βέβαια μόνο τη μία όψη του ζητήματος «εργασία στις ΜΚΟ», καθώς η άλλη όψη ακούει στο όνομα «καριερισμός». Πράγματι, μεγάλη μερίδα όσων εργάζονται («εθελοντικά» η μη) στις ΜΚΟ, επίσης δεν έχουν κατά νου την «προσφορά και την αλληλεγγύη», ούτε προσπαθούν απλώς να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Αντίθετα, προσδοκούν σε υλικά οφέλη, γνωριμίες και στην ευκαιρία να αποκομίσουν εμπειρίες που θα εμπλουτίσουν το βιογραφικό τους. Με αυτήν την έννοια, θα ταυτιστούν πολύ ευκολότερα με τους σκοπούς της ΜΚΟ, αφού η επιτυχία της βιώνεται και ως δική τους επιτυχία, ενώ παράλληλα οι δουλειές που ανοίγουν για την ΜΚΟ είναι δουλειές που ανοίγουν και για τους ίδιους, τώρα αλλά και στο μέλλον.

Από το κάδρο δε θα μπορούσε βέβαια να λείπει και το πανεπιστήμιο, το οποίο, αντίθετα με ότι το κατηγορούν, όλο και περισσότερο δίνει χώρο σε «καινοτόμες ιδέες», αρκεί να πρόκειται για καινοτόμες ιδέες των αφεντικών. Τι πιο φυσιολογικό λοιπόν από το να αξιοποιούν οι ΜΚΟ το εκπαιδευτικό άλλοθι, ώστε πουλώντας φούμαρα για «κοινωνική προσφορά» και «αλληλεγγύη», να κερδίσουν αναγνώριση και κυρίως να φαρέψουν εθελοντές-φοιτητές; Άλλωστε, δεν είναι λίγες οι ΜΚΟ που εξασφαλίζουν τζάμπα εργασία από την πρακτική άσκηση των πανεπιστημίων (και του Παντείου). Πέρα όμως από τις ΜΚΟ, η αλήθεια είναι ότι το ζήτημα της μετανάστευσης ενδείκνυται σε πολλές περιπτώσεις και ως εφιαλτήριο για «αριστερή-ανθρωπιστική» (όπως του Τσιμουρή) ή «δεξιά-τεχνοκρατική» ακαδημαϊκή καριέρα, απασχολώντας επίσης και αρκετούς καριερίστες φοιτητές. Αυτά ισχύουν ακόμα περισσότερο για το Πάντειο, αν σκεφτούμε ότι μεγάλο μέρος αυτού που αποκαλείται «κοινωνικές επιστήμες», έρχεται στην πράξη να δώσει τα θεωρητικά εργαλεία για την αποτελεσματικότερη κρατική διαχείριση των από τα κάτω και των πιο υποτιμημένων κομματιών τους, όπως οι μετανάστριες/μετανάστες.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να τονίσουμε κάτι που ελπίζουμε να έχει γίνει ήδη κατανοητό: για εμάς η αλληλεγγύη στους μετανάστες/τριες είναι προκλητικό να ταυτίζεται με την φιλανθρωπικού τύπου «ευεργεσία» και τη θυματοποίησή τους και βέβαια δεν πραγματώνεται με επιχορηγήσεις και αφεντικά που καταστρώνουν σχέδια για τις «ανθρωπιστικές» μπίζνες τους. Αντίθετα, η αλληλεγγύη σε ηθικό-πολιτικό-υλικό επίπεδο παίρνει σάρκα και οστά μέσα από αυτοοργανωμένα εγχειρήματα, που δεν αναζητούν καμία θεσμική νομιμοποίηση και παρά τις αδυναμίες και τις αντιφάσεις τους, επιδιώκουν να ανοίξουν πραγματικούς διαύλους επικοινωνίας και να προτάξουν συλλογικά τα αιτήματα και τους αγώνες των μεταναστών, απέναντι σε κράτος και αφεντικά. Εκφράζεται όμως και με τα καθημερινά αναχώματα που είναι ανάγκη να στήσουμε μέσα και έξω από τις σχολές ενάντια σε όσους και όσες βλέπουν την υποτίμηση των ζώων τους ως ευκαιρία...

